

1

Εισαγωγή στις Δημόσιες Σχέσεις και την Επικοινωνία

-
- 1.1. Εισαγωγικά για τις Δημόσιες Σχέσεις και την Επικοινωνία 24
  - 1.2. Η Κοινωνική Πραγματικότητα του 21ου αιώνα 25
  - 1.3. Ορισμοί "Δημοσίων Σχέσεων" 27
  - 1.4. Η Εκπαίδευση των Δημοσίων Σχέσεων στην Ελλάδα 30
  - 1.5. Δημόσιες Σχέσεις και Επικοινωνία στον Ιδιωτικό και στο Δημόσιο τομέα της Οικονομίας 32

"Η έρευνα των Δημοσίων Σχέσεων και της Επικοινωνίας μελλοντικά θα κάνει φανερό ότι δεν αποτελεί ένα ακόμη γνωστικό πεδίο στην επιστήμη και μόνον, αλλά επιπροσθέτως μία σύγχρονη κοινωνική αναγκαιότητα σε όλους τους τομείς της επιστήμης και της ζωής".

Περικλής Ν. Λύτρας

1.1. Εισαγωγικά για τις Δημόσιες Σχέσεις και την Επικοινωνία

Πέρασαν σχεδόν σαράντα πέντε χρόνια ήδη από όταν κυκλοφόρησε στην Ελλάδα στην ελληνική γλώσσα το πρώτο βιβλίο για τις Δημόσιες Σχέσεις του Διονύση Μαγκλιβέρα το 1963, ενώ το ίδιο χρονικό διάστημα ακόμη και η ξενόγλωσση βιβλιογραφία ήταν ιδιαίτερα περιορισμένη.

Τη χρονική εκείνη περίοδο υπήρχε μία περιρρέουσα ατμόσφαιρα έντονης προβληματικής και αναζήτησης σχετικά με το εάν και κατά πόσον οι "Δημόσιες Σχέσεις" ήταν:

- είτε μία τεχνική
- είτε μία επαγγελματική τέχνη
- είτε ένας επιστημονικός κλάδος.

Χρειάστηκε να περάσουν δύο περίπου δεκαετίες ακαδημαϊκών αναζητήσεων, αλληπάλλληλων αντικρουόμενων επιστημονικών απόψεων, εμπλουτισμού της ξένης και της ελληνικής βιβλιογραφίας μέχρις ότου οι Δημόσιες Σχέσεις αναγνωρισθούν ως επιστημονικός κλάδος της Εφαρμοσμένης Επικοινωνίας, παίρνοντας τη θέση που διεθνώς τους ανήκε στο πεδίο των Κοινωνικών Επιστημών.

Η ένταξη των Δημοσίων Σχέσεων στα προγράμματα σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση –των πανεπιστημίων και των τεχνολογικών εκπαιδευτικών ιδρυμάτων δηλαδή– τόσο της αλλοδαπής όσο και της ημεδαπής υπήρξε το έναυσμα της επιστημονικής και ακαδημαϊκής τους αναγνώρισης και εν πολλοίς της διακοπής των αμφισβητήσεων και των αντιτιθέμενων απόψεων.

Στο μεσολαβήσαν αυτό διάστημα οι Δημόσιες Σχέσεις, πέραν της επιστημονικής καταξίωσής τους, ανεδείχθησαν ταυτόχρονα σε ένα νέο και σημαντικό επάγγελμα για τους οργανισμούς και τις εταιρείες του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας, τη σπουδαιότητα του οποίου και τη συμβολή δεν αμφισβητούσε οιοσδήποτε από την αρχή της δεκαετίας του '80 και εφεξής στη μεγάλη πλειοψηφία των χωρών του σύγχρονου και οικονομικά αναπτυσσόμενου κόσμου.

Εκ παραλλήλου και η βιβλιογραφική κάλυψη των Δημοσίων Σχέσεων

και στο εξωτερικό και στην Ελλάδα εμπλουτίστηκε με πολλά και σημαντικά συγγράμματα και εγχειρίδια, όπως ακόμη και με πολλές εκατοντάδες επιστημονικά άρθρα σε αναγνωρισμένου κύρους περιοδικά σε όλον τον κόσμο.

Στην Ελλάδα το ενδιαφέρον για τις Δημόσιες Σχέσεις αποτελεί στις ημέρες μας,

- αφ' ενός μεν ένα ιδιαίτερα ευρύ και ευαίσθητο πεδίο της επιστήμης το οποίο καλύπτει ταυτόχρονα πολλούς επαγγελματικούς χώρους και
- αφ' ετέρου ένα όλως σημαντικό επάγγελμα του οποίου η άσκηση εμπεριέχει σημαντικές δυνατότητες επαγγελματικής ανέλιξης.

Ανατρέχοντας στην καταγεγραμμένη παγκόσμια ιστορία διαχρονικά, είναι κάτι παραπάνω από βέβαιο ότι οι Δημόσιες Σχέσεις και η Επικοινωνία και η εξ αυτών απορρέουσα "πειθώ" –υπό την ευρεία έννοια πάντοτε– διαδραμάτιζε ουσιώδη ρόλο στην πορεία των ανθρώπινων γεγονότων και των εξελίξεών του.

Η μελλοντική πορεία τόσο των Δημοσίων Σχέσεων όσο και της Επικοινωνίας αναμένεται στο άμεσο και στο απώτερο μέλλον λαμπρή, καθ' όσον είναι σε θέση να βοηθήσουν στη διαμόρφωση και ανάδειξη της πορείας κάθε μορφής οργανισμών και στην ελληνική κοινωνία, όπως συμβαίνει και διεθνώς.

Η πορεία αυτή στον χώρο του τουρισμού στη σημερινή εποχή αναμένεται ιδιαίτερα εντυπωσιακή τόσο για τις Δημόσιες Σχέσεις όσο και για την Επικοινωνία εν γένει.

1.2. Η Κοινωνική Πραγματικότητα του 21ου αιώνα

Οι φράσεις "ο κόσμος βρίσκεται σε κρίση", "η κοινωνία αντιμετωπίζει κρίση", "η πρόληψη και η διαχείριση κρίσεων αποτελεί πια αναγκαιότητα" βρίσκονται πλέον στο καθημερινό λεξιλόγιο του μέσου πολίτη σε όλα τα μήκη και πλάτη του πλανήτη μας.

Από τέλη της δεκαετίας του '70 τον προηγούμενο αιώνα πλήθαιναν οι φωνές κάποιων επιφανών κοινωνικών φιλοσόφων (λ.χ. Γκενόν, 1980: 7-44), οι οποίοι έκαναν λόγο για διαρκή "κρίση" των σύγχρονων κοινωνιών συνο-

λικά είτε σε επιμέρους περιπτώσεις συγκεκριμένων χωρών (λ.χ. Λύτρας, 1988: 26-28).

Επρόκειτο την εποχή εκείνη για αναφορές σε κρίσεις κάθε μορφής και περιεχομένου, των οποίων το εύρος κάλυπτε ένα διευρυμένο φάσμα πεδίων αναφοράς, όπως:

- τις περιβαλλοντικές - οικολογικές κρίσεις και καταστροφές,
- τις κρίσεις και αντιπαλότητες μεταξύ κρατών, καθεστώτων, κ.ο.κ.,
- τις κρίσεις από την άκρατη και αλόγιστη ανάπτυξη διεθνώς,
- τις κρίσεις των ιδεολογιών σε παγκόσμια κλίμακα και τις συνακόλουθες επιπτώσεις τους,
- τις κρίσεις των πολιτισμικών, εθνογραφικών και λαογραφικών αξιών.

Η ενίσχυση και η επέκταση αυτών των κρίσεων τα τελευταία τριάντα χρόνια οδήγησε με όλως εντυπωσιακό τρόπο στην αναγκαιότητα της ανάπτυξης μίας νέας μορφής "κοινωνικής επικοινωνίας", οι παράμετροι της οποίας ορίζουν και σηματοδοτούν την ανάλυση μίας τόσο σύνθετης, πολύπλοκης και πολυδιάστατης κοινωνικής πραγματικότητας.

Μίας πραγματικότητας της οποίας το κύριο (όχι όμως κατ' ανάγκην και το μοναδικό) χαρακτηριστικό είναι η σημερινή λεγόμενη "παγκοσμιοποιημένη κοινωνία" (Λύτρας, 2000: 11-25), μέσα στην οποία ο πολίτης στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων αδυνατεί παντελώς, να παρακολουθήσει τις εξελίξεις που τον αφορούν, αν και στο οπλοστάσιο ενημέρωσής του διαθέτει:

- σωρεία έντυπου υλικού (όπως εφημερίδες, περιοδικά, βιβλία, κ.ά.),
- μεγάλο αριθμό ηλεκτρονικού υλικού (όπως διαδίκτυο, CD, C.D.ROM, τηλεόραση, κ.ά.),
- αυξημένο όγκο δυνατοτήτων ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των ατόμων (μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας, μέσω τηλεδιάσκεψης, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, κ.ά.).

Στο σημείο αυτό γίνεται φανερό ότι αρχικά η κατανόηση και στη συνέχεια η ερμηνεία της σύγχρονης κοινωνίας από τον πολίτη αποτελεί κάτι, το οποίο απαιτεί:

- γνώσεις,

- χρόνο,
- προσπάθεια,
- εξοικείωση,
- εμπειρία.

Είναι προφανές ότι ρόλος τόσο των Δημοσίων Σχέσεων όσο και της Κοινωνικής Επικοινωνίας έχει αναβαθμιστεί σε τέτοιο βαθμό, ώστε πλέον πέραν του οιοδήποτε επιστημονικού ενδιαφέροντος έχει εκ παραλλήλου και σημαντική πρακτική σημασία για την κοινωνία του 21ου αιώνα και τα δεδομένα της.

1.3. Ορισμοί "Δημοσίων Σχέσεων"

Είναι γνωστό σε όλους όσοι παροικούν είτε στην επιστημονική (ακαδημαϊκή και ερευνητική) κοινότητα είτε στην επαγγελματική (πρακτική) πλευρά της επικοινωνιακής Ιερουσαλήμ, ότι οι σύγχρονες Δημόσιες Σχέσεις αποτελούν μία συνισταμένη πολλών και διαφορετικών:

- επιστημονικών κλάδων και
- επιμέρους τεχνικών,

των οποίων ο αριθμός είναι τόσο μεγάλος, έτσι που φανερώνει και κάνει κατανοητό τον πολυεπιστημονικό και διεπιστημονικό χαρακτήρα και περιεχόμενό τους.

Οι σχέσεις με το "κοινό", που κατά την ελληνική επικρατούσα γραμματική απόδοση του αγγλοσαξονικής καταγωγής όρου "public relations" ενδεχομένως μπορεί να "μπερδέψει" λόγω της χρήσης του όρου "δημόσιες" σχέσεις, ο οποίος όμως δεν χρησιμοποιείται ως αντιδιαστολή στις "ιδιωτικές" σχέσεις, αλλά με την έννοια της ομάδας ή των ομάδων κοινών.

Το ορθότερο, τονίζει ο Δ. Μαγκλιβέρας (Baskin, Aronoff and Lattimore, 2001: 22), θα ήταν ο όρος να αποδίδεται στην ελληνική:

- είτε ως "Ανάπτυξη Σχέσεων",
- είτε ως "Σχέσεις με το Κοινό".

Η πανσπερμία των επιστημονικών κλάδων και των τεχνικών οι οποίες

διαχρονικά με τον ένα ή τον άλλο τρόπο οδήγησαν τις Δημόσιες Σχέσεις στη σημερινή μορφή και ανάπτυξη διεθνώς και στην Ελλάδα, είχαν το αναπόφευκτο αποτέλεσμα να κάνουν τον ορισμό τους αρκετά δυσχερή και παράλληλα πολύπλοκο, αφού η ελληνική και η διεθνής βιβλιογραφία βρίθει –σε βαθμό μάλιστα κουραστικό και ανούσιο– διαφόρων ορισμών, των οποίων συχνά η μορφή έχει άμεση σχέση με τον ή τους επιστημονικούς κλάδους με τους οποίους συνδέεται και οι οποίοι αφορούν την:

- Κοινωνιολογία,
- Πολιτική Επιστήμη,
- Διοίκηση,
- Κοινωνική Ψυχολογία,
- Κοινωνική Ανθρωπολογία,
- Οικονομία,
- Επικοινωνιολογία, κ.ά.

Εξ όλων αυτών παραθέτω στη συνέχεια συνοπτικά ορισμένες από τους πλέον γνωστούς, παραδεκτούς και γενικώς αναγνωρισμένους *ορισμούς*, ώστε ο αναγνώστης να καταστεί κοινωνός τους.

Διεθνής Ένωση Δημοσίων Σχέσεων (IRPA), 1960:

"Οι Δημόσιες Σχέσεις είναι μία διοικητική λειτουργία διαρκούς προγραμματισμένου χαρακτήρα με την οποία δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί επιδιώκουν να κερδίσουν και να διατηρήσουν την κατανόηση, τη συμπάθεια και υποστήριξη όλων όσων έρχονται σε επαφή, ώστε να επιτύχουν πιο αποδοτική συνεργασία και πιο αποτελεσματική εκπλήρωση των συμφερόντων τους".

Ελληνική Εταιρεία Δημοσίων Σχέσεων (Ε.Ε.Δ.Σ.):

"Δημόσιες Σχέσεις είναι ένα κοινωνικό λειτούργημα αμφίδρομης επικοινωνίας που προσπαθεί μέσω του σταθερού και ελεύθερου διαλόγου να συντελέσει στην παρουσίαση της αληθινής εικόνας του ενός προς τον άλλο για να πετύχει σε κλίμα αλληλοκατανόησης την ανάπτυξη των σχέσεών τους σε επίπεδο αμοιβαίου συμφέροντος".

Βρετανικό Ινστιτούτο Δημοσίων Σχέσεων:

"Δημόσιες Σχέσεις είναι μία ευσυνείδητη, οργανωμένη και συστηματική προσπάθεια που σκοπό έχει τη δημιουργία και διατήρηση αμοιβαίας κατανόησης μεταξύ ενός οργανισμού και του κοινού".

Εγκυκλοπαίδεια "Πάπυρος - Λαρούς - BRITANNICA:

"Δημόσιες Σχέσεις είναι η μορφή της επικοινωνίας που ανάγεται στις σχέσεις μεταξύ μίας μονάδας, η οποία υπόκειται ή επιζητεί τη δημόσια προσοχή ενός ποικιλόμορφου κοινού που ενδιαφέρεται ή μπορεί να ενδιαφερθεί γι' αυτή".

Θαλής Κουτούπης, 1990:

"Δημόσιες Σχέσεις είναι η προγραμματισμένη πληροφόρηση της κοινής γνώμης για το προσωπικό και τον οργανισμό, καθώς και η επιμελημένη καλλιέργεια επαφών (άμεσων ή έμμεσων) με την κοινή γνώμη, που αποσκοπούν στη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης αποδοχής και αναγνώρισης της προσφοράς του προϊόντος μας".

Δ. Μαγκλιβέρας - Κ. Μαγνήσαλης, 1993:

"Δημόσιες Σχέσεις είναι η επιτελική λειτουργία δημόσιου ή ιδιωτικού οργανισμού ή οποιασδήποτε ομάδας ή ατόμου, η οποία ερευνά τις τάσεις του κοινού έναντι αυτών με σκοπό τόσο με την κατάλληλη συμπεριφορά όσο και με τη συστηματική επικοινωνία να δημιουργήσει και να διατηρήσει ευνοϊκό κλίμα και επιτυχή συνεργασία".

Mexican Statement, Μεξικό, 1994:

"Δημόσιες Σχέσεις είναι η διαχείριση της φήμης σαν αποτέλεσμα των πράξεων, των μηνυμάτων και της ανάληψης των άλλων γι' αυτά".

Η παράθεση και μόνον των προαναφερθέντων ορισμών εξηγεί εν πολλοίς τις δυσχέρειες εννοιολογικού προσδιορισμού των Δημοσίων Σχέσεων στην εποχή μας.

Πολύ δε περισσότερο, που ορισμένοι επιστήμονες, αναλυτές και συγγραφείς κατά καιρούς δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα:

- είτε στην επικοινωνιακή λειτουργία των Δημοσίων Σχέσεων,
- είτε στο ρόλο των Δημοσίων Σχέσεων ως τρόπο επηρεασμού της κοινής γνώμης,

επιτείνοντας περαιτέρω την ήδη υπάρχουσα εννοιολογική σύγχυση ιδίως στο αμύητο στο γνωστικό αυτό αντικείμενο κοινό, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τον κλάδο των Δημοσίων Σχέσεων.

1.4. Η Εκπαίδευση των Δημοσίων Σχέσεων στην Ελλάδα

Η αυξημένη ζήτηση τόσο των επιστημόνων (ιδίως σε σχέση με τη διδασκαλία του γνωστικού αυτού πεδίου στις ανώτερες και ανώτατες εκπαιδευτικές βαθμίδες) όσο και των επαγγελματιών των Δημοσίων Σχέσεων (αναφορικά με τις ανάγκες όλων των τύπων οργανισμών) είναι βέβαιο ότι θα οδηγούσε μαθηματικά στη δημιουργία ενός εκπαιδευτικού συστήματος, το οποίο θα παρείχε τις αναγκαίες γνώσεις προς τούτο.

Ο σημερινός επαγγελματίας των Δημοσίων Σχέσεων σε διεθνές επίπεδο και δη στην αναπτυγμένη οικονομικά κοινωνία της εποχής της "παγκοσμιοποίησης" ασφαλώς και αποτελεί ένα ιδιαίτερο ον, το οποίο οφείλει να διαθέτει (Cantor, 1985:24) και (Jackson, 1994: 40):

- αυξημένες κοινωνικές και οικονομικές γνώσεις,
- βασικές εμπειρίες στη λειτουργία των οργανισμών,
- επαρκείς εμπειρίες από το χώρο δράσης των επιχειρήσεων,
- προωθημένες σπουδές στις επιστήμες της συμπεριφοράς και δεξιότητες στην προφορική και γραπτή επικοινωνία.

Είναι συνεπώς εύλογο, ότι οι εκπαιδευτικές ανάγκες για τη δημιουργία στελεχών Δημοσίων Σχέσεων τόσο στην Ελλάδα όσο και στην αλλοδαπή περνούν μέσα από ένα ιδιαίτερα πολύπλοκο εκπαιδευτικό πρόγραμμα σπουδών, το οποίο παραλλάσσει χαρακτήρα από χώρα σε χώρα, από τη μία εκπαιδευτική βαθμίδα στην άλλη και από τις ιδιαιτερότητες της πορείας ανάπτυξης του κλάδου.

Είναι δε παρήγορο ότι τα τελευταία δέκα τουλάχιστον χρόνια αφ' ενός μεν οι επικεφαλής των διαφόρων οργανισμών και αφ' ετέρου οι επιχειρηματίες κινούνται στην κατεύθυνση να προσλαμβάνουν άτομα τα οποία διαθέτουν κάποιο σχετικό πτυχίο, σε αντίθεση με το παρελθόν, όπου η κατοχή κάποιου τίτλου και δη ακαδημαϊκού της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης όχι μόνο σπάνιζε, αλλά και δεν εξητείτο καθόλου.

Η σημερινή κατάσταση στο θέμα της εκπαίδευσης στην Ευρώπη –συμπεριλαμβανομένης και της χώρας μας– αλλά και σε όλον τον κόσμο περιλαμβάνει:

- μεταπτυχιακές σπουδές στις Δημόσιες Σχέσεις αμιγώς,
- μεταπτυχιακές σπουδές στην Επικοινωνία και στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας,
- προπτυχιακές σπουδές στις Δημόσιες Σχέσεις αμιγώς,
- προπτυχιακές σπουδές στην Επικοινωνία και στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης,
- μεταλλυκειακές (και συνήθως αδιαβάθμητες) σπουδές στις Δημόσιες Σχέσεις – σε δημόσια και σε ιδιωτικά Ι.Ε.Κ. στην Ελλάδα,
- σπουδές σε (αδιαβάθητα) Κέντρα Ελευθέρων Σπουδών (Κ.Ε.Σ.).

Θεωρώ ότι τα δύο Τμήματα "Δημοσίων Σχέσεων & Επικοινωνίας" των Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.) στην Καστοριά (1996) και στην Κεφαλονιά (2004) αποτελούν υψηλού επιπέδου τμήματα και ο υπογράφων την έκδοση αισθάνεται ευτυχής, διότι η συμβολή του στη δημιουργία τους υπήρξε ουσιώδης και επωφελής για τον κλάδο.

Ιδιαίτερα ευτυχής εξάλλου αισθάνεται ο υπογράφων αυτή την έκδοση, διότι το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών στη "Διοίκηση Υπηρεσιών" με Διευθυντή του προγράμματος τον καθηγητή, κ. Γιώργο Σιώμκο –στο οποίο έχει την τιμή να διδάσκει– έχει κατεύθυνση στην "Επικοινωνία και στις Δημόσιες Σχέσεις" (Παράρτημα 23) με καθολική –από την αγορά– αναγνώριση και επιτυχίες και με σημαντικές προοπτικές για τους αποφοίτους του.

Τέλος, ευελπιστώ ότι οι μελλοντικές εκπαιδευτικές προοπτικές σε Πανεπιστήμια και σε Τ.Ε.Ι. σε ό,τι αφορά τον κλάδο των Δημοσίων Σχέσεων θα είναι εφικτές και, επιπροσθέτως, αξιόλογες.

Εξαρτώνται, βεβαίως, από τις προσπάθειες της ακαδημαϊκής κοινότητας της χώρας μας, τη στήριξη - υποβοήθηση από το καθ' ύλην αρμόδιο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠ.Ε.Π.Θ.) και από τις πιέσεις

του κλάδου και της "Ελληνικής Εταιρείας Δημοσίων Σχέσεων" προς την επίσημη ελληνική πολιτεία.

1.5. Δημόσιες Σχέσεις και Επικοινωνία στον Ιδιωτικό και στο Δημόσιο Τομέα της Οικονομίας

Η προσέγγιση των θεμάτων των Δημοσίων Σχέσεων και της Κοινωνικής Επικοινωνίας στη σύγχρονη "παγκοσμιοποιημένη" κοινωνία δεν είναι δυνατόν παρά να γίνεται κάτω από το πρίσμα ανάλυσης των πολιτικο-κοινωνικών και των οικονομικών θεσμών της (Fitzsimmons & Fitzsimmons, 2004: 18-71).

Συνεπώς, το εάν και κατά πόσον αυτοί οι θεσμοί ανάγονται στον ιδιωτικό ή στον δημόσιο τομέα της οικονομίας, αποτελεί ουσιώδες και καθοριστικό στοιχείο ανάλυσης και ερμηνείας των σημερινών Δημοσίων Σχέσεων.

Αυτό έχει ξεχωριστή σημασία ιδίως για όλους εκείνους, όσοι διακονούν επαγγελματικά το χώρο των Δημοσίων Σχέσεων και των οποίων οι δράσεις κατά την εκτέλεση του λειτουργήματός τους λόγω του τομέα της οικονομίας που υπηρετούν, παρουσιάζουν κατά τεκμήριο λίγες ομοιότητες και πολλές διαφορές.

Η σημερινή κοινωνική πραγματικότητα στην Ελλάδα έχει μία σειρά από σημαντικά χαρακτηριστικά και απαιτήσεις, όπως:

- το βομβαρδισμό του πολίτη από ένα μεγάλο και συχνά ανεπεξέργαστο πλήθος πληροφοριών,
- την ανάγκη του πολίτη μέσω της συνεχούς και ενδεδειγμένης κοινωνικής επικοινωνίας να γίνεται κοινωνός των δρώμενων,
- την αναπροσαρμογή των δεδομένων και των στόχων των Δημοσίων Σχέσεων σε ένα κόσμο που αλλάζει τόσο γρήγορα, ώστε να καθιστά τον πολίτη ουσιαστικά ανυπεράσπιστο στις ξαφνικές αλλαγές,
- την ταχύτητα διακίνησης της πληροφορίας, η οποία συχνότατα εξαιτίας ακριβώς αυτής της ταχύτητας "χάνεται" και δυσχεραίνει εν πολλοίς το ρόλο και ιδίως το έργο των Δημοσίων Σχέσεων.

Για τη διάκριση του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα της οικονομίας εν γένει και τις διακρίσεις και την αντιδιαστολή μεταξύ της "Διοίκησης Επιχειρήσεων" και της "Δημόσιας Διοίκησης" στις Δημόσιες Σχέ-

σεις εξειδικευμένα (δηλαδή για τις ομοιότητες και τις διαφορές των Δημοσίων Σχέσεων στον ιδιωτικό και στον δημόσιο τομέα της οικονομίας) προ 20(!) ετών έγγραφα (Λύτρας, 1988: 63-71) τα όσα ακολουθούν:

"Η σχηματική διαίρεση ανάμεσα στον *δημόσιο* (κρατικό) και στον *ιδιωτικό* (επιχειρησιακό) τομέα της κρατικής λειτουργίας στα σύγχρονα πολιτεύματα δεν είναι στη βάση της παρά μία καθαρά *οικονομική* διάκριση. Διότι παρά τη γενική πολιτικο-ιδεολογική χροιά, βασικό σημείο καθορισμού της διάκρισης παραμένει η έμφαση στο ποιός είναι ο κάτοχος των *μέσων παραγωγής* και συνακόλουθα ο καθορισμός του φορέα που μεγιστοποιεί την οικονομική ευημερία.

Με την έννοια αυτή, κάνοντας λόγο για το δημόσιο και ιδιωτικό τομέα του σύγχρονου κράτους, δεν θα πρέπει να μας διαφεύγει σε καμία περίπτωση ότι αυτός ο εννοιολογικός καθορισμός στη βάση του έχει οικονομικό *χαρακτήρα και περιεχόμενο*.

Στα πλαίσια αυτά σχετικά με τις οικονομικές *λειτουργίες* του κράτους στους σύγχρονους κεφαλαιοκρατικούς σχηματισμούς, υπάρχουν τρεις διαφορετικές απόψεις-προσεγγίσεις (Καράγιωργας, 1979: 125-145) που τις αναφέρω συνοπτικά στη συνέχεια:

1. Η πρώτη αφορά την πρώτη γενιά των λεγόμενων "*Νεοκλασικών*" της περιόδου 1870 έως 1920, που υποστήριζε ότι αν η ιδιωτική επιχείρηση αφηθεί από το κράτος (χωρίς δηλαδή την παρέμβασή του στην ελεύθερη λειτουργία της ανταγωνιστικής αγοράς) να λειτουργήσει με το μηχανισμό των τιμών μέσα από τον ανταγωνισμό, μπορεί να πετύχει στη μεγιστοποίηση της κοινωνικο-οικονομικής ευημερίας.
2. Η δεύτερη αφορά τη δεύτερη γενιά της ίδιας σχολής, των λεγόμενων "*Αναθεωρητών Νεοκλασικών*", που είναι προϊόν της δεκαετίας του 1930-1940 και μεταγενέστερα, όπου υποστηρίχθηκε ότι βάση της κοινωνικο-οικονομικής ευημερίας είναι η απαραίτητη συνδυασμένη δραστηριότητα τόσο του κράτους όσο και της ιδιωτικής επιχείρησης, όπου το κράτος παρεμβαίνει επιλεκτικά στην αγορά για να διορθώσει τις υπάρχουσες ατέλειες και να αναπληρώσει τις επιμέρους αδυναμίες της (Καράγιωργας, 1979: 373-515).
3. Η τρίτη άποψη, τελείως διαφορετικού περιεχομένου, είναι αυτή που διατυπώθηκε από τους "*Μαρξιστές*" στη βάση της μαρξιστικής θεωρίας. Η άποψη αυτή των οικονομικών λειτουργιών του κράτους στους σύγχρονους κεφαλαιοκρατικούς σχηματισμούς θεωρεί σαν

στόχο του ρόλου του καπιταλιστικού κράτους τη διατήρηση της συνοχής και της ενότητας του κεφαλαιοκρατικού κοινωνικού σχηματισμού, ώστε να διασφαλίζεται η αναπαραγωγή και η διατήρηση των σχέσεων εκμετάλλευσης. Κατά τη μαρξιστική άποψη, σ' αυτόν τον σκοπό αποβλέπουν οι κοινωνικές αλλά και οι πολιτικές και ιδεολογικές λειτουργίες του κράτους.

Από αυτή ακριβώς την τριπλή διάσταση των κρατικών οικονομικών λειτουργιών προκύπτει λοιπόν και η επιλογή κάθε κράτους σχετικά με την οικονομική του πολιτική. Πολιτική, από το εύρος της οποίας καθορίζεται στο σύγχρονο κράτος το πλαίσιο της εκάστοτε δραστηριότητας της *ιδιωτικής πρωτοβουλίας*. Με βάση αυτή λοιπόν την οικονομική διάκριση θα πρέπει να βλέπει κανένας τις διακρίσεις του *ιδιωτικού* και *δημόσιου* τομέα του μοντέρνου κράτους, που μας ενδιαφέρει εδώ.

Οι βασικές *ομοιότητες* των δύο αυτών τομέων μπορούν να συνοψισθούν επιγραμματικά στις ακόλουθες:

1. Στο στόχο της παραγωγικής δραστηριότητας, που είναι η ανάπτυξη και η ευημερία του κοινωνικού συνόλου.
2. Στην παροχή θέσεων εργασίας που αποτελεί σημείο αναφοράς για τη σύγχρονη κοινωνία.
3. Στην εξασφάλιση των δεδομένων που απαιτεί η πραγματικότητα κάθε χρονικής περιόδου με τη λήψη υπόψη των εκάστοτε εθνικών και άλλων ιδιομορφιών, κ.λπ.

Οι βασικές *διαφορές* των δύο αυτών τομέων μπορούν να συνοψισθούν επιγραμματικά στις ακόλουθες:

1. Στη διάσταση της γραφειοκρατικής αντίληψης του δημόσιου τομέα,
2. Στην αντιμετώπιση της μονιμότητας των δημοσίων υπαλλήλων σε σχέση με τους ιδιωτικούς υπαλλήλους.
3. Στη διαφορά επικοινωνίας με το ευρύτερο κοινό, που για το κράτος είναι ολόκληρος ο λαός.
4. Στη διαφορετική δυνατότητα χρήσης των επικοινωνιακών μέσων, που πάντοτε αποβαίνει υπέρ του κράτους.
5. Στη δυνατότητα χρήσης μέσων επέμβασης και καταστολής μόνο από την πλευρά του κράτους κ.λπ.

Σε ό,τι αφορά το εξεταζόμενο στο βιβλίο αυτό θέμα, τις Δημόσιες Σχέσεις του Δημόσιου τομέα, οι διαφορές ανάμεσα στο κράτος και την ιδιωτική πρωτοβουλία είναι ιδιαίτερα σημαντικές και συνίστανται:

1. Στην αντίληψη των Δ.Σ., που είναι διαφορετική στο κράτος και εντελώς διαφορετική στον ιδιωτικό τομέα.
2. Στη διαφορά χρήσης των σύγχρονων τεχνολογικών δεδομένων, που στις δυνατότητες του κράτους είναι συντριπτική για λογαριασμό του ιδιωτικού τομέα.
3. Στη μεγάλη απόσταση της γραφειοκρατικής αντίληψης ανάμεσα στους δύο τομείς.
4. Στη σημαντική διαφορά αντίληψης του "υποκειμένου" των Δ.Σ.
5. Στη διαφορά εύρους του κοινού ή των κοινών των δύο τομέων.
6. Στην αδυναμία εξουδετέρωσης των προκαταλήψεων, που είναι εμφανής σε πολλούς φορείς του δημόσιου τομέα.
7. Στην είσοδο της κομματικοποίησης στο δημόσιο τομέα σε αντίθεση με τον ιδιωτικό τομέα.
8. Στη χρησιμοποίηση του "κρατικού απόρρητου" και του "εθνικού συμφέροντος" με τρόπο μη ελεγχόμενο, που αντανακλά στην ενημέρωση του δημόσιου τομέα.
9. Στη διαφορά, προϋπολογισμού για τις Δημόσιες Σχέσεις, που ενώ θα μπορούσε να είναι υπέρ του δημόσιου τομέα δεν είναι.
10. Στη σημαντική διαφορά των χρησιμοποιούμενων οργάνων (δημόσιοι υπάλληλοι από το ένα μέρος, επαγγελματίες των Δημοσίων Σχέσεων από τον άλλο).
11. Στη σύγχυση στο δημόσιο τομέα με την εφαρμογή της προπαγάνδας, κάτι που δεν μπορεί να κάνει ο ιδιωτικός τομέας.
12. Στη διαφορά του ύφους, του ήθους και το επιπέδου ενημέρωσης που αποτελεί συνάρτηση όλων των παραπάνω, κ.λπ.

Ολοκληρώνοντας το κεφάλαιο αυτό, θα ήθελα να επισημάνω ότι η απόσταση ανάμεσα στις κρατικές επιθυμίες και διαθέσεις και στην πραγματικότητα παραμένει ακόμα κραυγαλέα στο 1988 και, επομένως, κάθε μελλοντική προσπάθεια θα πρέπει στο σημείο αυτό να ρίξει το βάρος της.

Βασική παράμετρος που προκύπτει από τη διάκριση ανάμεσα στον ιδιωτικό και στο δημόσιο τομέα είναι αυτή της κρατικής ή λεγόμενης *Δημόσιας Διοίκησης* και της ιδιωτικής ή λεγόμενης *Διοίκησης Επιχειρήσεων*.

Τα δύο αυτά είδη διοίκησης ενέχουν για το σύγχρονο κράτος μία ιδιό-

ζουσα σπουδαιότητα, διότι από τη φύση, την οργάνωση και κυρίως τη λειτουργία τους εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό η διεύθυνση κάθε ανθρώπινης κοινότητας και κατά συνέπεια δεν μπορούν παρά να αποτελούν βασικό σημείο αναφοράς της κρατικής δραστηριότητας.

Η λέξη διοίκηση είναι ελληνικής καταγωγής, από το "οίκος", που σημαίνει τη διεύθυνση, τη διεύθυνση, τη διαχείριση της οικίας και στη συνέχεια τη διεύθυνση κάθε παραγωγικής ή μη παραγωγικής δραστηριότητας. Ο όρος "διοίκηση" συναντάται με ποικίλες χρήσεις ανάλογα με το αντικείμενο καθορισμού, αλλά έχει εισχωρήσει στο καθημερινό λεξιλόγιο του μέσου πολίτη με την έννοια της κρατικής ή της ιδιωτικής διοίκησης, αυτές που με άλλα λόγια τις αποκαλούμε τη μεν πρώτη *Δημόσια Διοίκηση*, τη δε δεύτερη *Διοίκηση Επιχειρήσεων*. (Αθανασόπουλος, 1983: 313/Κανελλόπουλος, 1984: 38-40 και Coombes, 1971:49-51), (Hall, 1979: p. 338/Giordan, 1974: 190 και Λιαρμακόπουλος, 1979: 335). Και ακριβώς αυτές οι δύο μορφές είναι εκείνες που απασχολούν ιδιαίτερα την πολιτική έρευνα, διότι η σημασία τους τόσο στη χάραξη ή στη διαμόρφωση της πολιτικής όσο και στην εκτέλεσή της είναι πολύ μεγάλης σημασίας για την πολιτικο-κοινωνική ζωή και έρευνα.

Η δημόσια διοίκηση αποτελεί την *πρωταρχική* μορφή κρατικής δραστηριότητας για την υλοποίηση της κρατικής πολιτικής μέσα από τα αρμόδια διοικητικά όργανα, τα οποία έχουν επιφορτισθεί να φέρουν εις πέρας το έργο της κρατικής εξουσίας σε όλους τους τομείς των δραστηριοτήτων.

Η δημόσια διοίκηση, όμως, είναι ένα φαινόμενο *πολύπλοκο, δαιδαλώδες και πολυσήμαντο* που περνάει αναπόφευκτα μέσα από τη δραστηριότητα πολλών και ποικίλων *κρατικών οργάνων*, που σχηματικά διακρίνονται (Αντωνκόπουλος, 1976: 171-175):

1. Σε άμεσα και έμμεσα.
2. Σε υπαλλήλους και σε επίτιμους λειτουργούς.
3. Σε αρχές και σε κυρίως υπαλλήλους.
4. Σε μονομελή και σε πολυμελή όργανα.
5. Σε κεντρικά και σε περιφερειακά όργανα, που όλα μαζί αποτελούν τη δημόσια διοίκηση τόσο με την καθαρά *λειτουργική* της έννοια, όσο και με την *οργανική* της μορφή.

Βασική εξάλλου διεργασία της δημόσιας διοίκησης είναι η εξεύρεση μιας σειράς οργανωτικών συστημάτων, που αποβλέπουν στην ορθολογική λειτουργία, στη μεγιστοποίηση του οφέλους για τον πολίτη, στην καταπολέμηση του φαινομένου της γραφειοκρατίας, στην αύξηση της αποδοτικότη-

τας και στη βελτίωση της ποιότητας των προσφερομένων υπηρεσιών. (Grozier, 1963: 383/Zaleznik, Christensen, Roethlisberger, 1958: 54-55)".

Το μεσολαβήσαν χρονικό διάστημα των είκοσι (20) ετών, από ό,τι φαίνεται από την προηγούμενη παράθεση, δεν ήταν δυνατόν να με οδηγήσει στο να αλλάξω στο ελάχιστο όλα όσα έγραφα τότε...

Δείγμα μιας διαπίστωσης ότι τα ισχύοντα στη χώρας στον ιδιωτικό και στον δημόσιο τομέα της οικονομίας σε ότι αφορά τις Δημόσιες Σχέσεις μάλλον αλλάζουν με ιδιαίτερα αργό ρυθμό.

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, αυτά δεν συμβαδίζουν ούτε με τις εξελίξεις της κοινωνίας γενικώς, ούτε με τις τεχνολογικές αλλαγές που έχουν επέλθει ούτε, ακόμη περισσότερο, με την ανάπτυξη του ίδιου του κλάδου των Δημοσίων Σχέσεων, που μεσολάβησε την τελευταία εικοσαετία.